MEJDS. 2018; 8:79.
Published online 2019 March. **Research Article**

Identifying and Prioritizing the Barriers to Employment of motional disabled People in the Private Sector from the Perspective of Entrepreneurs and disabled People with the ANP Approach

*Mehdi Ebrahiminejad[1], Ahmad Sepehrnia[2], Mahboubeh Askari Baqerabadi[3]

Author Address
1. Associate Professor, Faculty member of Faculty of Management and Economics, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran;
2. Master of Entrepreneurship Management, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran;
3. Master of Crisis Management, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.
***Corresponding Author E-mail:** Ebrahimi.nejad@uk.ac.ir

Received: 2017 October 20; **Accepted:** 2018 February 11

Abstract

Background & Objective: In present era, attention to the issue of employment and use of existing workforce is one of the main concerns of each state. Unemployment among disabled people, in addition to creating many economic problems and difficulties for them also reduces their human, social and cultural status in society and promotes the spirit of despair, self-consciousness, recession and disability among them. The purpose of this study was to identify and prioritize the barriers to employment of motional disabled people in the private sector from the perspective of entrepreneurs and disabled people.

Methods: The study, in purpose was an applied and in nature was a descriptive. Due to the complexity and specialty of this study, the statistical population of the study consisted of two groups. First group included all motional disabled people in Genaveh city (Bushehr province, south of Iran), who were over 15 years and second group was entrepreneurs in the city. A total of 67 people with motion-based disability were selected from the city using a snowball sampling method. Due to limited statistical population of the second group, all of them were selected as subjects (25 people). It should be noted that a number of entrepreneurs were experts in the welfare organization. In order to find an appropriate answer to identify the obstacles to employment of motional disabled persons, the interview was used in two stages. First, open-minded interviews with the motional disabled group were conducted to familiarize entrepreneurs with barriers faced by the motional disabled people. In the second stage, to determine which components expressed in terms of entrepreneurs were considered as real obstacles a supplementary interview was conducted with the entrepreneur Group. The result of this phase of the interview was the determination of all obstacles to the employment of motional disabled people in the private sector from the perspective of entrepreneurs. In this study, a pairwise comparison questionnaire was used to rank these barriers, the network analysis process (ANP) and Super Decisions software were used.

Results: Twenty and one components were identified as obstacles to employment of motional disabled people in the private sector. Confirmatory confirmation analysis showed that 21 component have been formed of five factors of individual ability, strategic, environmental, cost and attitude. All components have been influenced by their respective factors. It was also found that barriers to individual abilities the least important and strategic barriers are the most important barriers to employment. Of these 21 components, lack of a primary location for starting an activity with a weight of 0.0046 was the least important barrier, and persistence with a weight of 0.322 was the most important obstacle to the employment of motional disabled people was achieved

Conclusion: According to the findings, it was found that motional disabled people in the field of employment in a private sector faced with five main obstacles individual ability, strategic, environmental, cost and attitude, which should be given serious attention.

Keywords: Entrepreneur, Employment barriers, Motional disabled people, ANP approach.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.62.7]

Copyright © 2016, MEJDS. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

مجله مطالعات ناتوانی ۱۳۹۷؛ (۸):۷۹.

انتشار برخط اسفندماه ۱۳۹۷ مقاله پژوهشی اصیل

شناسایی و اولویت‌بندی موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی از دیدگاه کارآفرینان و معلولان با رویکرد ANP

*مهدی ابراهیمی‌نژاد[۱]، احمد سپهرنیا[۲]، محبوبه عسکری باقرآبادی[۳]

توضیحات نویسندگان

۱. دانشیار، دانشکدهٔ مدیریت و اقتصاد، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران؛

۲. کارشناسی‌ارشد مدیریت کارآفرینی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران؛

۳. کارشناسی‌ارشد مدیریت بحران، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.

***رایانامه نویسندهٔ مسئول:** Ebrahimi.nejad@uk.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۷/۲۸؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۳۹۶/۱۱/۲۲

چکیده

زمینه و هدف: در عصر حاضر توجه به موضوع اشتغال کامل و بهره‌مندی از نیروی کار موجود، از دغدغه‌های اصلی تمام دولت‌هاست که در این راستا، برطرف‌کردن موانع اشتغال نه‌تنها برای افراد سالم، بلکه برای معلولان نیز اهمیت دارد. هدف این پژوهش، شناسایی و اولویت‌بندی موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی از دیدگاه کارآفرینان و معلولان است.

روش‌بررسی: تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی است که بر روی ۶۷ نفر از معلولان حرکتی شهرستان گناوه و ۲۵ نفر از کارآفرینان این شهرستان صورت گرفت. روش نمونه‌گیری به‌کاربرده‌شده در این تحقیق، گلوله برفی است. برای یافتنِ راهی مناسب برای شناسایی موانع اشتغال معلولان حرکتی، مصاحبه‌هایی انجام شد و برای رتبه‌بندی این موانع، از روش فرایند تحلیل شبکه‌ای (ANP) و نرم‌افزار سوپردسیژن استفاده شده است.

یافته‌ها: ۲۱ ماده به‌عنوان موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی شناسایی شد. تحلیل عوامل تأییدی نشان داد که این ۲۱ ماده، از پنج عامل توانایی‌های فردی، راهبردی، محیطی، هزینه و نگرشی تشکیل شده و همهٔ مواد بر عامل مربوط به خود اثر معنی‌داری گذاشته است. همچنین مشخص شد که موانع توانایی‌های فردی، کم‌اهمیت‌ترین و موانع راهبردی مهم‌ترین موانع بر سر راه اشتغال آن‌هاست. از میان این ۲۱ ماده، نداشتن مکان اولیه برای شروع فعالیت با وزن ۰/۰۰۴۶ کم‌اهمیت‌ترین مانع و نداشتنِ پشتکار با وزن ۰/۳۲۲ مهم‌ترین مانع بر سر راه اشتغال افراد دارای معلولیت به دست آمد.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده، مشخص شد که معلولان حرکتی در زمینهٔ اشتغال در بخش خصوصی، با پنج دسته مانع اصلی توانایی‌های فردی، راهبردی، محیطی، هزینه و نگرشی روبه‌رو هستند که باید به آن‌ها توجهی جدی شود. از این رو در پایانِ این گزارش، راهکارهایی برای ازمیان‌برداشتن این موانع ارائه شده و دربارهٔ اقداماتی که کارآفرینان در بخش خصوصی می‌توانند برای این افراد انجام دهند، بحث شده است.

کلیدواژه‌ها: اشتغال، معلولان، کارآفرینی، توانایی، بخش خصوصی.

حق انتشار محفوظ است © ۱۳۹۵، مجله مطالعات ناتوانی. این یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت مجوز اختیار-غیرتجاری ۴/۰ بین‌المللی (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.fa) منتشر شده است که به شما اجازه می‌دهد که مواد منتشر شده در این مقاله را با شرط ارجاع مناسب به نسخهٔ اصلی، به‌طور غیرتجاری نسخه‌برداری و توزیع کنید.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.62.7]

۱ مقدمه

فرصت‌های استخدامی برای معلولان، اندک است و در اغلب کشورها از جمله ایران، قوانینی مبنی بر الزام کارفرمایان برای به‌کارگماشتن معلولان وضع شده است؛ ولی گاه دیده می‌شود که در اجرای این قوانین اهمال شده و از به‌کارگیری این افراد در مشاغلی که استعداد و توانایی انجام‌دادنشان را دارند، به‌دلیل نداشتنِ ظاهر موردقبول جامعه، سر باز زده می‌شود. طبق مادهٔ ۷ قانون جامع حمایت از معلولان، دولت موظف است به افراد معلول واجد شرایط، حداقل سه درصد از مجوزهای استخدامی دستگاه‌های دولتی و عمومی، اعم از وزارتخانه‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات، نهادهای عمومی و انقلابی و دیگر دستگاه‌هایی را که از بودجهٔ عمومی کشور استفاده می‌کنند، اختصاص دهد؛ اما این قانون با توجه به مشکل بیکاری در سطح کل کشور تاکنون نتوانسته است مشکل اصلی بیکاری افراد معلول را برطرف سازد (۱).

همان طور که پیداست اشتغال معلولان یکی از مشکلات و معضلاتی است که اگرچه گروه‌ها و مسئولان ذی‌ربط تا حدودی آن را بررسی کرده‌اند، از دیدگاه کارآفرینان تاکنون به‌طور جدی بررسی نشده است. بنابراین لازم است که برای این معضل راه‌حلی یافت و اشتغال معلولان را به کسب‌وکارهای دولتی محدود نکرد و برای اشتغال آن‌ها در کسب‌وکارهای غیردولتی و خصوصی و به‌کارگیری آن‌ها توسط کارآفرینان یا فراهم‌آوردن زمینه‌ای برای کارآفرینی آن‌ها برنامه‌ریزی کرد. در همین راستا و مستند به بیان مسئلهٔ فوق، اهداف این تحقیق، شناسایی موانع اشتغال معلولان حرکتی شهرستان گناوه در بخش خصوصی از دیدگاه معلولان و کارآفرینان و ارائهٔ راهکار برای رفع و کاهش این موانع است. با امید به اینکه بتوان برای این موانع کشف‌شده راه‌حل‌هایی اندیشید.

در سال‌های اخیر، موضوع کارآفرینی در کشور، روزبه‌روز پررنگ‌تر شده، اهمیت جایگاه آن روزبه‌روز بیشتر احساس می‌شود. توجه به موضوع کارآفرینی و طرز تفکر کارآفرینان باعث شده است که دیدگاه این افراد در جهت بهبود وضعیت اقتصاد و معیشت مردم کارآمد واقع شود و بتوان از نظرات آن‌ها در زمینه‌هایی استفاده کرد که به‌نوعی با تجارت، کسب‌وکار، اشتغال و اقتصاد مربوط می‌شود؛ از جمله وضعیت اشتغال معلولان که خود موضوعی حیاتی است. بنابراین اگر بتوان دیدگاه‌های کارآفرینان را در رفع موانع اشتغال معلولان تا حد ممکن به کار برد، مسلماً روند رو به بهبود وضعیت اشتغال معلولان را در کشور به‌دنبال خواهد داشت.

عبادی و همکاران، مقاله‌ای تحت عنوان «تعیین موانع اشتغال افراد دارای معلولیت جسمی‌حرکتی و کاربردهای آن برای مدیران توان‌بخشی» با هدف تعیین موانع اشتغال افراد دارای معلولیت جسمی‌حرکتی به چاپ رساندند. آن‌ها بدون تمایز قائل‌شدن بین بخش خصوصی و دولتی، ۴۳ مؤلفه را به‌عنوان موانع پیش روی اشتغال افراد دارای معلولیت جسمی‌حرکتی از نگاه معلولان شناسایی کردند. مشخص شد موانع نگرشی کم‌اهمیت‌ترین و موانع راهبردی مهم‌ترین مانع بر سر راه اشتغال آن‌هاست (۲).

موللی و همکاران، مقاله‌ای را تحت عنوان «نیازها و مشکلات نوجوانان معلول جسمی‌حرکتی: آموزش، اشتغال» و با هدف تعیین نیازها و مشکلات آموزشی و اشتغال نوجوانان دچار معلولیت جسمی‌حرکتی به انجام رساندند. آن‌ها این‌طور بیان کردند که اولویت نیازهای آموزشی شامل آموزش جامعه و آموزش حرفه‌ای است و در زمینهٔ اشتغال نیز اولویت با سرویس رفت‌وآمد و وجود سهمیه است. همچنین اولویت مشکلات آموزشی، شامل جابه‌جایی و رفت‌وآمد و در زمینهٔ اشتغال نیز اولویت با جابه‌جایی، رفت‌وآمد و همین طور فقدانِ ضمانت اجرایی است (۳).

موسیدا و سیولی (۴) در مقاله‌ای با عنوان «معلولیت و اشتغال در سراسر کشورهای مرکزی و شرقی اروپا» دریافتند که برای توانمندسازی معلولان، بایستی موانع اشتغال در هشت حوزه از جمله دسترسی، مشارکت، برابری، تحصیلات دانشگاهی و آموزش، امنیت اجتماعی، سلامت و دسترسی به فرصت‌ها و تهدیدهای بازار برطرف شود.

شریفیان ثانی و همکاران (۵) در تحقیقی با عنوان «بررسی موانع موجود در کاریابی و اشتغال معلولان» به این نتیجه رسیدند که با افزایش سطح مهارت معلولان آموزش‌دیده، احتمال جذب آنان در بازار کار افزایش می‌یابد. همچنین کاریابی معلولان ذهنی، دشوارتر از سایر معلولیت‌هاست و تأییدنشدن گواهی‌نامه‌های آموزشی صادره از سوی سازمان بهزیستی از طرف وزارت کار و امور اجتماعی، از موانع اساسی کاریابی و اشتغال معلولان است.

شیر و گراهام (۶) در مقاله‌ای تحت عنوان «موانع اشتغال افراد معلول» در یافته‌های خود نشان دادند که فضای محل کار از فاکتورهای ابتدایی استخدام‌نشدنِ افراد معلول است.

همان طور که پیداست اشتغال معلولان یکی از مشکلات و معضلاتی است که گروه‌ها و مسئولان ذی‌ربط تا حدودی آن را بررسی کرده‌اند؛ اما به‌دلیل اینکه در حال حاضر سیاست‌های دولت معطوف به اشتغال در بخش خصوصی است، متأسفانه مطالعهٔ قابل‌توجهی در این حوزه انجام نشده و همچنین تاکنون از دیدگاه کارآفرینان نیز این موضوع به‌طور جدی بررسی نشده است. از طرفی ممکن است برخی از موانع اشتغال معلولان از سوی کارآفرینان، به‌عنوان موانع واقعی راه‌اندازی کسب‌وکار نباشد؛ در صورتی که خود معلولان این موانع را جزو مشکلات مهم در عدم اشتغالشان می‌دانند. بنابراین لازم است که برای این معضل راه‌حلی یافت و اشتغال معلولان را به کسب‌وکارهای دولتی محدود نکرد و برای اشتغال آن‌ها در کسب‌وکارهای غیردولتی و خصوصی و به‌کارگیری آن‌ها توسط کارآفرینان یا فراهم‌آوردن زمینه‌ای برای کارآفرینی آن‌ها، برنامه‌ریزی کرد. در همین راستا و مستند به بیان مسئلهٔ فوق، اهداف این تحقیق، شناسایی موانع اشتغال معلولان حرکتی شهرستان گناوه در بخش خصوصی از دیدگاه معلولان و کارآفرینان و ارائهٔ راهکار برای رفع و کاهش این موانع است. با امید به اینکه بتوان برای این موانع کشف‌شده، راه‌حل‌هایی اندیشید.

۲ روش بررسی

از آنجایی که از نتایج این تحقیق برای نیازمندی‌های قشری خاص، بهینه‌سازی ابزارها، روش‌ها، الگوها و همچنین به‌منظور توسعه و آسایش سطح زندگی افراد استفاده می‌شود، از نظر هدف یک تحقیق

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.62.7]

کاربردی است. همچنین از نظر ماهیت و روش نیز یک تحقیق توصیفی به حساب می‌آید. با توجه به پیچیدگی و تخصصی‌بودن موضوع تحقیق، برای شناسایی دقیق موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی از دیدگاه کارآفرینان و به‌منظور آشنایی اولیهٔ کارآفرینان با این موضوع که معلولان حرکتی چه مؤلفه‌هایی را به‌عنوان موانع اشتغال خود تصور می‌کنند، محققان جامعهٔ آماری این تحقیق را برای دو گروه در نظر گرفتند: گروه اول، تمام معلولان حرکتی بالای پانزده سال شهرستان گناوه و گروه دوم، کارآفرینان برتر این شهرستان، یعنی افرادی که تجربهٔ راه‌اندازی حداقل دو کسب‌وکار موفق را داشته‌اند، انتخاب شدند تا مؤلفه‌های بیان‌شده از طرف گروه اول را بررسی کنند و آن‌هایی را که از نظر مباحث کارآفرینی و با درنظرگرفتن وضعیت جسمی معلولان موانع واقعی قلمداد می‌شود، به‌عنوان موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی معرفی کنند. در این تحقیق، از روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی استفاده شد که بدین منظور، سازمان بهزیستی این شهرستان در ابتدا گروهی صدنفره از معلولان حرکتی را برای این تحقیق پیشنهاد داد که محققان این پژوهش پس از مصاحبه با ۶۷ نفر از این افراد به نتایج تکراری دست یافتند و ادامهٔ مصاحبه‌ها را متوقف کردند. از جامعهٔ آماری دوم نیز تمامی ۲۵ فردِ کارآفرین این شهرستان انتخاب شدند. طرح تحقیق بدین صورت انجام گرفت:

گام اول: مصاحبه با معلولان حرکتی و شناسایی موانع اشتغال برای آشنایی کارآفرینان با مؤلفه‌هایی که معلولان آن‌ها را به‌عنوان موانع اشتغال قلمداد می‌کنند. این گام تا زمانی ادامه دارد که محققان به صحبت‌های تکراری در مصاحبه‌ها برخورد نکنند.

گام دوم: حذف موارد تکراری از بین مؤلفه‌های بیان‌شده از سوی معلولان و نام‌گذاری آن‌ها با استفاده از حروف لاتین به‌عنوان شناسهٔ هر مانع.

گام سوم: ارائهٔ مؤلفه‌های بیان‌شدهٔ جامعهٔ آماری معلولان به جامعهٔ آماری کارآفرینان، به‌منظور تعیین اینکه کدامین مؤلفه‌ها به‌عنوان موانع اصلی و واقعی از نظر مباحث کارآفرینی قلمداد می‌شود.

گام چهارم: با توجه به این موضوع که احتمال می‌رود کارآفرینان نتوانند درک واقع‌گرایانه و بسیار دقیقی از وضعیت جسمی معلولان حرکتی داشته باشند و به‌منظور انجام‌دادن مقایسه بین تک‌تک مؤلفه‌ها، پرسش‌نامهٔ مقایسه‌های زوجی که از ابزارهای فرایند تحلیل شبکه‌ای است، تهیه شد و به آزمودنی‌های جامعهٔ آماری معلولان حرکتی تحویل داده شد تا معلولان دربارهٔ اولویت‌بندی این موانع نظر دهند.

گام پنجم: جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها و تجزیه‌وتحلیل داده‌ها با استفاده از روش فرایند تحلیل شبکه‌ای به‌منظور اولویت‌بندی نهایی مؤلفه‌ها.

در مصاحبه‌ها از آزمودنی سؤالات باز پرسیده شد که چه عامل و مانعی را در پیش روی اشتغال خود در بخش خصوصی می‌بینند. پس از تبدیل مسئله به یک ساختار شبکه‌ای، ماتریس مقایسه‌های زوجی تشکیل شد و برای تعیین بردارهای اولویت، از مقیاس نُه‌کمیتی توماس اِل‌ساتی (۷) استفاده شد.

پرسش‌نامهٔ مقایسه‌های زوجی شامل دو قسمت بود: در قسمت اول، اطلاعات دموگرافیک شخص بیان شده است و قسمت دیگر، از ۲۲ جدول مقایسهٔ زوجی که تمامی آن‌ها دربرگیرندهٔ موانع بر سر اشتغال افراد دارای معلولیت حرکتی به حساب می‌آمد، تشکیل شده بود. در این جداول، از شرکت‌کنندگان خواسته شده بود تا نظرات خود را دربارهٔ اهمیت هر مانع، نسبت به مانع دیگر مشخص کنند. نهایتاً انجام‌دادن این مراحل، سوپرماتریس غیر وزنی و همچنین سوپرماتریس وزنی را به همراه داشت و با انجام‌دادن عملیات ریاضی خاص روی این دو ماتریس در نرم‌افزار سوپردسیژن، ماتریس حدی حاصل شد که رتبه‌بندی نهایی ۲۱ مانع و پنج دستهٔ کلی مربوط به این موانع در آن آورده شده است. با توجه به اینکه مقایسه‌های زوجی صرفاً ماتریس‌های ریاضی هستند که متغیرها را دوبه‌دو با یکدیگر مقایسه می‌کنند، روایی و پایایی این پرسش‌نامه‌ها جدا از پرسش‌نامه‌های آماری است و برای سنجش منطقی‌بودن مقایسه‌های زوجی فقط از نرخ ناسازگاری استفاده می‌شود که نشان می‌دهد تا چه اندازه می‌توان به داده‌های گردآوری‌شده اطمینان کرد. شایان ذکر است که روایی و پایایی پرسش‌نامه‌های مقایسه‌های زوجی از طریق نرخ سازگاری صورت می‌پذیرد که در اینجا، نرخ ناسازگاری تمامی جداول قابل‌قبول (کمتر از ۰/۱) بود. پس از اطمینان‌یافتن از سازگاری ماتریس‌های مقایسهٔ زوجی، برای تحلیل اطلاعات در نرم‌افزار سوپردسیژن، نسخهٔ ۶.۲.۲ شبکهٔ موانع اشتغال ترسیم شد. در تمامی مراحل تحقیق، رضایت کامل افراد شامل دلیل انتخاب آن‌ها، هدف از انجام‌دادن طرح، صداقت در کار، رازداری و حفظ حریم اطلاعات شخصی آن‌ها جلب شد تا به‌طور آگاهانه در طرح شرکت داشته باشند.

۳ یافته‌ها

پس از انجام‌دادن مصاحبه و بررسی آن‌ها، ۲۱ مانع به‌عنوان موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی شناسایی شد که نهایتاً محقق آن‌ها را با توجه به تشابه مفهومی و با مشورت‌گرفتن از نمونهٔ آماری کارآفرینان به پنج دستهٔ کلی تقسیم‌بندی کرد. علائم اختصاریِ ۲۱ مانع استخراج‌شده از مصاحبه‌ها، همراه با پنج دستهٔ کلی این موانع در جدول ۱ آمده است. ۲۱ ردیف اول، مربوط به موانع است و پنج ردیف آخر مربوط به دسته‌هاست.

جدول ۱. علائم اختصاری موانع کشف‌شدهٔ اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی

ردیف	علامت اختصاری	شاخص‌ها
۱	A1	نداشتن تخصص
۲	A2	نداشتن سواد علمی‌دانشگاهی
۳	A3	آشنانبودن با فرصت‌ها و تهدیدهای بازار
۴	B1	نبود برنامهٔ مدون و درازمدت برای شروع فعالیت

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.62.7]

۵	B2	دسترسی‌نداشتن به تعاریف و طرز راه‌اندازی مشاغل ویژهٔ معلولان
۶	B3	نبود تحصیلات ویژه برای تحصیل
۷	B4	ارائه‌نکردن آموزش‌های دقیق شغلی
۸	B5	همکاری‌نکردن مسئولان ذی‌ربط
۹	B6	اطمینان‌نداشتن از وجود بازار برای فروش محصولات
۱۰	C1	نامناسب‌بودن تجهیزات و محیط کار
۱۱	C2	نبود مکانی مختص به فعالیت معلولان
۱۲	C3	محدودیت تردد
۱۳	D1	نبود تسهیلات بانکی مناسب
۱۴	D2	نداشتن سرمایهٔ اولیهٔ شخصی
۱۵	D3	نداشتن حامی و ضامن و سرمایه‌گذار اولیه
۱۶	D4	نداشتن مکان اولیه برای شروع فعالیت
۱۷	E1	نداشتن پشتکار
۱۸	E2	پایین‌بودن قدرت ریسک‌پذیری
۱۹	E3	نداشتن انگیزه برای اثبات توانایی
۲۰	E4	باورنداشتن به توانایی‌های فردی
۲۱	E5	ناتوان‌دیده‌شدن معلولان از طرف جامعه
۲۲	A	توانایی‌های فردی
۲۳	B	راهبردی
۲۴	C	محیطی
۲۵	D	هزینه
۲۶	E	نگرشی

در تحقیق حاضر، طبق خروجی نرم‌افزارِ سوپردسیژن، همهٔ ماتریس‌های تصمیم نرخ ناسازگاری قابل‌قبولی را داشتند و به تکمیل مجدد پرسش‌نامه‌ها نیازی نبوده است و پایایی پرسش‌نامه نیز با نرخ ناسازگاری تأیید شد که در اینجا، نرخ ناسازگاری تمامی جداول قابل‌قبول (کمتر از ۰/۱) بود. نرخ ناسازگاری مربوط به هریک از ماتریس‌های مقایسهٔ زوجی که در واقع همان پرسش‌نامه‌هاست، در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. نرخ ناسازگاری ماتریس‌های مقایسه‌های زوجی (یافته‌های محقق)

ماتریس	نرخ ناسازگاری(C.R)
دسته‌های اصلی با توجه به هدف	۰/۰۷۱۹۰
زیرمعیارهای موانع توانایی‌های فردی	۰/۰۵۳
زیرمعیارهای موانع راهبردی	۰/۰۲۴
زیرمعیارهای موانع محیطی	۰/۰۴۳
زیرمعیارهای موانع هزینه	۰/۰۴۲
زیرمعیارهای موانع نگرشی	۰/۰۲۶
عوامل توانایی‌های فردی، محیطی و نگرشی به نبود برنامهٔ مدون و درازمدت برای شروع فعالیت	۰/۰۹۹۴۱
عوامل توانایی‌های فردی، محیطی و نگرشی به دسترسی‌نداشتن به تعاریف و طرز راه‌اندازی مشاغل مختص معلولان	۰/۰۹۳۷۱
عوامل توانایی‌های فردی، محیطی و نگرشی به نبود تحصیلات ویژه برای تحصیل	۰/۰۹۶۲۷
عوامل توانایی‌های فردی، محیطی و نگرشی به ارائه‌نکردن آموزش‌های دقیق شغلی	۰/۰۹۰۱۸
عوامل توانایی‌های فردی، محیطی و نگرشی به همکاری‌نکردنِ مسئولان ذی‌ربط	۰/۰۹۹۳۰
عوامل توانایی‌های فردی، محیطی و نگرشی به اطمینان‌نداشتن از وجود بازار برای فروش محصولات	۰/۰۷۶۱۲
عوامل توانایی‌های فردی، محیطی و نگرشی به نبود تسهیلات بانکی مناسب	۰/۰۷۳۲۹
عوامل توانایی‌های فردی، محیطی و نگرشی به نداشتن سرمایهٔ اولیهٔ شخصی	۰/۰۹۰۹۹
عوامل توانایی‌های فردی، محیطی و نگرشی به نداشتن حامی، ضامن و سرمایه‌گذار اولیه	۰/۰۷۲۷۵
عوامل توانایی‌های فردی، محیطی و نگرشی به نداشتن مکان اولیه برای شروع فعالیت	۰/۰۸۹۵۴

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.62.7]

عوامل نگرشی به نامناسب‌بودن تجهیزات و محیط کار	۰/۰۵۱۵۶
عوامل نگرشی به نبود مکانی مختص به فعالیت معلولان	۰/۰۵۱۵۶
عوامل نگرشی به محدودیت تردد	۰/۰۰۰
عوامل نگرشی به نداشتنِ تخصص	۰/۰۶۱۷۵
عوامل نگرشی به نداشتنِ سواد علمی‌دانشگاهی	۰/۰۸۰۶۲
عوامل نگرشی به آشنانبودن با فرصت‌ها و تهدیدهای بازار	۰/۰۸۰۶۲

جدول ۳. شبکه درونی وابستگی میان موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی

معیار اثرگذار	توانایی‌های فردی	راهبردی	محیطی	هزینه	نگرشی
توانایی‌های فردی					*
راهبردی	*		*		*
محیطی					*
هزینه	*		*		*
نگرشی					

طبق جدول شمارهٔ ۳، موانع توانایی‌های فردی و همچنین موانع محیطی، هرکدام تنها با موانع نگرشی، رابطهٔ تأثیرپذیری یا تأثیرگذاری دارد و به همین ترتیب، موانع راهبردی و موانع هزینه نیز هرکدام با سه دسته توانایی‌های فردی، محیطی و نگرشی در ارتباط است.

جدول ۴. شبکهٔ بیرونی وابستگی میان موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی

عوامل اثرگذار	A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	C1	C2	C3	D1	D2	D3	D4	E1	E2	E3	E4	E5
A1																	*	*		*	*
A2																	*	*		*	*
A3																	*	*		*	*
B1	*	*	*							*	*	*					*			*	*
B2	*	*	*														*			*	*
B3	*	*	*								*	*					*		*	*	*
B4	*	*	*								*	*					*	*		*	*
B5	*	*	*							*	*	*					*	*	*	*	*
B6	*	*	*								*	*					*	*			
C1																	*			*	*
C2																	*			*	*
C3																	*				*
D1			*							*	*	*					*	*	*		*
D2	*		*							*	*	*					*	*			*
D3	*		*							*	*						*	*	*	*	*
D4			*								*	*					*	*		*	*
E1																					
E2																					
E3																					
E4																					
E5																					

جدول ۴، وجود رابطه بین عوامل هر دسته را مشخص می‌کند؛ برای مثال تمامی موانع موجود در دستهٔ توانایی‌های فردی با تمامی موانع موجود در دستهٔ نگرشی، به‌جز عامل E3 (نداشتن انگیزه برای اثبات توانایی) ارتباط دارد.

پس از تبدیل مسئله به یک ساختار شبکه‌ای، ماتریس مقایسه‌های زوجی تشکیل شد و برای تعیین بردارهای اولویت، از مقیاس نُه‌کمیتی توماس اِل ساعتی استفاده شد. نهایتاً انجام‌دادن این مراحل سوپرماتریس غیر وزنی و همچنین سوپرماتریس وزنی را به همراه

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.62.7]

داشت و با انجام‌دادن عملیات ریاضی خاص روی این دو ماتریس در نرم‌افزار سوپردسیژن، ماتریس حدی حاصل شد که رتبه‌بندی نهایی ۲۱ مانع و پنج دستهٔ کلی مربوط به این موانع در آن آورده شده است.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از سوپرماتریس حدی، می‌توان گفت که موانع راهبردی با مقدار حدی ۰/۰۷۸، مهم‌ترین موانع و پس از آن به‌ترتیب، موانع نگرشی با وزن ۰/۰۶۵، موانع هزینه با وزن ۰/۰۳۵، موانع محیطی با وزن ۰/۰۲۴ و موانع توانایی‌های فردی با وزن ۰/۰۹، سایر موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی هستند.

رتبه‌بندی ابعاد مختلف موانع اشتغال معلولان حرکتی بر اساس مقادیر Normals آن‌ها در نرم‌افزار سوپردسیژن در جدول ۵ آورده شده است:

جدول ۵. رتبه‌بندی ابعاد مختلف موانع اشتغال معلولان حرکتی بر اساس مقادیر Normals آن‌ها در نرم‌افزار سوپردسیژن

اولویت	شاخص‌ها	وزن
۱	نداشتن پشتکار	۰/۳۲۲
۲	ناتوان‌دیده‌شدن معلولان از طرف جامعه	۰/۱۱۸
۳	باورنداشتن به توانایی‌های فردی	۰/۱۱۱
۴	پایین‌بودن قدرت ریسک‌پذیری	۰/۰۷۹
۵	نداشتن تخصص	۰/۰۶
۶	نبود مکانی مختص به فعالیت معلولان	۰/۰۴۷
۷	نبود برنامهٔ مدون و درازمدت برای شروع فعالیت	۰/۰۳۶
۸	آشنانبودن با فرصت‌ها و تهدیدهای بازار	۰/۰۳۵
۹	محدودیت تردد	۰/۰۳۱
۱۰	ارائه‌نکردن آموزش‌های دقیق شغلی	۰/۰۲۵
۱۱	نامناسب‌بودن تجهیزات و محیط کار	۰/۰۲۳
۱۲	نداشتن حامی، ضامن و سرمایه‌گذار اولیه	۰/۰۲۲
۱۳	دسترسی‌نداشتن به تعاریف و طرز راه‌اندازی مشاغل ویژهٔ معلولان	۰/۰۱۵
۱۴	نبود تسهیلات بانکی مناسب	۰/۰۱۲۶
۱۵	همکاری‌نکردنِ مسئولان ذی‌ربط	۰/۰۱۲۵
۱۶	نداشتن سواد علمی‌دانشگاهی	۰/۰۱۴۱
۱۷	نداشتن انگیزه برای اثبات توانایی	۰/۰۱۳۶
۱۸	نبود تسهیلات ویژه برای تحصیل	۰/۰۰۷
۱۹	نداشتن سرمایهٔ اولیهٔ شخصی	۰/۰۰۶
۲۰	اطمینان‌نداشتن از وجود بازار برای فروش محصولات	۰/۰۰۴۹
۲۱	نداشتن مکان اولیه برای شروع فعالیت	۰/۰۰۴۶

موانع توانایی‌های فردی در بخش خصوصی عبارت‌اند از: نداشتن تخصص، نداشتن سواد علمی‌دانشگاهی و آشنانبودن با فرصت‌ها و تهدیدهای بازار که عامل نداشتن تخصص با وزن ۰/۰۵۹ به‌عنوان مهم‌ترین مانع شناسایی شد. پس از آن به‌ترتیب آشنانبودن با فرصت‌ها و تهدیدهای بازار و نداشتن سواد علمی‌دانشگاهی با وزن‌های به ترتیب ۰/۰۳۵ و ۰/۰۱۴، به‌عنوان دیگر موانع توانایی‌های فردی شناخته شد.

موانع راهبردی اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی عبارت‌اند از: نبود برنامهٔ مدون و درازمدت برای شروع فعالیت، دسترسی‌نداشتن به تعاریف و طرز راه‌اندازی مشاغل مختص معلولان، نبود تسهیلات ویژه برای تحصیل، ارائه‌نکردنِ آموزش‌های دقیق شغلی، همکاری‌نکردن مسئولان ذی‌ربط و اطمینان‌نداشتن از وجود بازار برای فروش محصولات که با توجه به نتایج تحلیل شبکه‌ای، نبود برنامهٔ مدون و درازمدت برای شروع فعالیت، با وزن ۰/۰۳۶ به‌عنوان مهم‌ترین مانع راهبردی به حساب می‌آید و پس از آن به‌ترتیب ارائه‌نکردنِ آموزش‌های دقیق شغلی، دسترسی‌نداشتن به تعاریف و طرز راه‌اندازی مشاغل ویژهٔ معلولان، همکاری‌نکردن مسئولان ذی‌ربط، نبود تسهیلات ویژه برای تحصیل و اطمینان‌نداشتن از وجود بازار برای فروش محصولات به‌عنوان سایر موانع راهبردی رتبه‌بندی می‌شود.

موانع محیطی اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی در این تحقیق، سه عامل نامناسب‌بودن تجهیزات و محیط کار، نبود مکانی مختص به فعالیت معلولان و محدودیت تردد است. در بین موانع محیطی، نبود مکانی مختص به فعالیت معلولان با وزن ۰/۰۴۷، به‌عنوان مهم‌ترین مانع محیطی در بین موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی محسوب می‌شود و پس از آن به‌ترتیب محدودیت تردد و نامناسب‌بودن تجهیزات و محیط کار به‌عنوان سایر موانع محیطی محسوب می‌شود.

موانع هزینه شاملِ نبود تسهیلات بانکی مناسب، نداشتن سرمایهٔ اولیه شخصی، نداشتن حامی و ضامن و سرمایه‌گذار اولیه و نداشتن مکان اولیه برای شروع فعالیت است و در بین این موانع، نداشتن حامی و ضامن و سرمایه‌گذار اولیه با وزن ۰/۰۲۲ به‌عنوان مهم‌ترین مانع

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.62.7]

شناسایی شد و پس از آن به‌ترتیب نبود تسهیلات بانکی مناسب، نداشتن سرمایهٔ اولیهٔ شخصی و نداشتن مکان اولیه برای شروع فعالیت، به‌ترتیب با وزن‌های ۰/۰۱۳، ۰/۰۰۴۶ و ۰/۰۰۶۴ به‌عنوان سایر موانع هزینه رتبه‌بندی می‌شود.

موانع نگرشی این تحقیق شامل پنج مانع است که عبارت‌اند از: نداشتن پشتکار، پایین‌بودن قدرت ریسک‌پذیری، نداشتن انگیزه برای اثبات توانایی، باورنداشتن به توانایی‌های فردی و ناتوان‌دیده‌شدن معلولان از طرف جامعه. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل شبکه‌ای انجام‌گرفته، در بین موانع نگرشی، نداشتن پشتکار با وزن ۰/۳۲۲ به‌عنوان اولین مانع اشتغال معلولان در بخش خصوصی محسوب می‌شود و پس از آن به‌ترتیب، ناتوان‌دیده‌شدن معلولان از طرف جامعه، باورنداشتن به توانایی‌های فردی، پایین‌بودن قدرت ریسک‌پذیری و نداشتن انگیزه برای اثبات توانایی، به‌عنوان دیگر موانع نگرشی رتبه‌بندی می‌شود.

۴ بحث

هدف پژوهش حاضر شناسایی و اولویت‌بندی موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی از دیدگاه کارآفرینان و معلولان است. در این تحقیق ۲۱ مانع شناسایی شد که این موانع هرکدام به پنج دستهٔ کلی مربوط به خود تقسیم‌بندی شدند که عبارت‌اند از: ۱.موانع توانایی‌های فردی؛ ۲.موانع راهبردی؛ ۳.موانع محیطی؛ ۴.موانع هزینه؛ ۵.موانع نگرشی.

آشنانبودن با فرصت‌ها و تهدیدهای بازار و نداشتن سواد علمی‌دانشگاهی از جمله مؤلفه‌های تأثیرگذار در موانع توانایی‌های فردی در این تحقیق شناخته شد که این نتایج با نتایج تحقیقات موسیدا و سیولی (۴) هم‌راستاست.

از آنجایی که اهمیت موانع راهبردی در تحقیق حاضر از بقیهٔ موانع بیشتر است، برنامه‌ریزی برای حل و کاهش این موانع نیز باید در اولویت قرار گیرد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق عبادی و همکاران (۲) که موانع راهبردی را جزو مهم‌ترین موانع اشتغال افراد معلول می‌دانند، هم‌خوانی دارد. اهمیت این موانع از آنجا نشئت می‌گیرد که تا وقتی سازمان‌های مرتبط، مسیر اشتغال معلولان را به‌صورت جدی هموار نکنند، نباید انتظار زیادی از موفقیت اشتغال معلولان در بخش‌های خصوصی داشت؛ چون حل مشکلاتی که در بخش موانع راهبردی قرار دارد، نیازمند سرمایه‌گذاری‌های چشمگیری است؛ اما عامل هزینه نیز خود جزو دیگر موانع اشتغال معلولان به حساب می‌آید.

قشری که با مجموعه‌ای از مشکلات جسمی و روحی و اجتماعی روبه‌روست، نیازمند حمایت دل‌سوزانه و توانمندانه است. در نتیجه، توجه‌کردن به اصول طراحی و شهرسازی بدون درنظرگرفتنِ وضعیت تردد و حمل‌ونقل معلولان حرکتی، محیط شهر را برای فعالیت معلولان در وضعیت تقریباً غیرقابل‌استفاده‌ای قرار داده یا استفاده از آن همواره با دشواری است. همچنین تجهیزات، ابزارآلات و طراحی محیط کار نیز به‌گونه‌ای طراحی شده است که برای معلولان حرکتی جزو موانع فیزیکی محیطی به حساب می‌آید. این نتایج را می‌توان تأییدکنندهٔ تحقیق شیر و گراهام (۶) دانست. آن‌ها در تحقیقی که بر روی معلولان جسمی‌حرکتی انجام دادند، وضعیت محل کار را از فاکتورهای ابتدایی استخدام‌نشدن آن‌ها از دیدگاه معلولان ذکر کردند.

وجود مسائل اقتصادی و افزایش رقابت در صحنهٔ بین‌المللی، موجب شده است که عامل هزینه یکی از عوامل مهم، چه برای کارآفرینان به‌منظور به‌کارگیری معلولان و چه برای معلولان به‌منظور کارآفرینی و مشغول‌به‌کارشدنشان به شمار آید. گذشته از آن، وضعیت قوانین و مقررات بانک‌ها که ظاهراً به‌عنوان بانکداری اسلامی فعالیت می‌کنند، ولی در اصل دامن‌زننده بر بیکاری نه‌تنها معلولان بلکه سایر افراد جامعه هستند، از دیگر عوامل هزینه است که می‌بایست برای آنان چاره‌ای اندیشید.

موانع نگرشی عواملی هستند که از طرز تفکر و نوع نگرش خود افراد معلول، خانواده و دوستان، کارفرمایان و کل جامعه سرچشمه می‌گیرد. ناتوان‌دیده‌شدن معلولان از طرف جامعه و ناتوانی مردم در برقراری ارتباط با آنان، مانع مهمی برای بازگشت کامل این افراد به زندگی عادی و اشتغال به شمار می‌آید که این موضوع نیز زمینه‌ساز این معضل است که معلولان به توانایی‌های خود باور نداشته باشند. در حقیقت، دید جامعه به معلولان بر اساس احساسات شکل گرفته که ممکن است عامل پشتکار را در معلولان تحت‌تأثیر قرار دهد و باعث شود که معلولان نتوانند در عرصه‌های مختلف زندگی از جمله اشتغال و پیشرفت، پشتکار مضاعفی را از خود نشان دهند. با توجه به تحلیل‌های انجام‌شده در این تحقیق، به محققان آتی پیشنهاد می‌شود که موانع و چالش‌های اشتغال سایر معلولان را از دیدگاه کارآفرینان بررسی کنند. همچنین پیشنهاد می‌شود به‌منظور مطالعهٔ دقیق‌تر، حوزهٔ تحقیق خود را تنها بر روی یکی از موانع کشف‌شده قرار دهند. دربارهٔ اقدامات اجرایی نیز پیشنهاد می‌شود که به‌منظور آشناشدن معلولان حرکتی با محیط دادوستد و همچنین آشناکردن آنان با فرصت‌ها و تهدیدهای بازار، تلاشی صورت پذیرد تا کلاس‌های آموزشی دوره‌ای برای آنان برگزار شود. همچنین به‌منظور معرفی توانایی‌های معلولان و همچنین شناساندن این افراد به کارفرمایان، دفاتر کاریابی تحت عنوان «دفاتر کاریابی و اشتغال مختص معلولان» دایر شود. از آنجایی که تعدادی از مشاغل تولیدی یا بسته‌بندی نیازمند محیط‌های ویژه‌ای برای اجرا نیست و می‌توان آن‌ها را در محیط‌هایی همچون منزل انجام داد، باید سازمان‌های مرتبط مسیر را برای اجرای چنین فعالیت‌هایی هموار سازند؛ مثلاً بازارسازی برای محصولاتی که معلولان در محیط خانه تهیه و تولید می‌کنند که مسلماً چنین اقدامی، معلولان را به اجرای چنین فعالیت‌هایی بدون داشتن نگرانی بابت فروش محصولات ترغیب می‌کند.

۵ نتیجه‌گیری

طبق یافته‌های به‌دست‌آمده مشخص شد که معلولان حرکتی در زمینهٔ اشتغال در بخش خصوصی با پنج دسته مانع اصلی توانایی‌های فردی، راهبردی، محیطی، هزینه و نگرشی روبه‌رو هستند که باید به آن‌ها توجه شود و برای حل و کاهش آن‌ها اهتمام ویژه‌ای ورزید. توجه به هریک از این موانع توسط مدیران و مسئولان کشور و ایجاد راهکارهای مؤثر به‌منظور کاهش آن‌ها، می‌تواند گامی در مسیر بهبود

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.62.7]

وضعیت اشتغال این قشر باشد.

٦ تشکر و قدردانی

از همکاری سازمان بهزیستی شهرستان گناوه، صندوق کارآفرینی امید شهرستان گناوه، معاونت محترم توان‌بخشی سازمان بهزیستی استان بوشهر تشکر می‌کنیم.

References

1. Ghanoon-e jame-e hemayat az hoghoogh-e maloolan [Comprehensive law for the protection of the rights of the disabled people] [Internet]. 2010 [updated 2011 Apr 26; Cited 2011 May 4th]. Available from: http://rc.majlis.ir/fa/law/show/94044 [Persian]
2. Ebadi A, Hashemi Sheykh Shabani E, Ghasemzadeh R, Latifi SM, Jafari GA. Identifying the Barriers to employment of people with physical disabilities and its implications for rehabilitation policy makers. Middle Eastern Journal of Disability Studies. 2013;3(2):9-22. [Persian]. http://jdisabilstud.ir/article-1-340-fa.html
3. Sharifi M, Rostami M, Younesi SJ, Sharifian Sani M, Movallali G. Iranian Adolescents With Physical-Motor Disabilities: Needs and Problems in Education and Employment. Iranian Rehabilitation Journal. 2016;14(2):101–6. [Persian]. doi:10.18869/nrip.irj.14.2.101
4. Mussida C, Sciulli D. Disability and employment across Central and Eastern European Countries. Journal of Labor & Development. 2016;5(4):2-24. doi:10.1186/s40175-016-0049-7
5. Sharifian Sani M, Momeni A, Moradi A, Mohseni M, Firouzian M. Barrasi mavane mojood dar karyabi va eshteghal-e maloolan [Study of the barriers to employment of the disabled people]. University of Social Welfare and Rehabilitation Science. 1990. [Persian].
6. Shier M, Graham JR, Jones ME. Barriers to employment as experienced by disabled people: a qualitative analysis in Calgary and Regina Canada. Disability and Society. 2009;24(1):63-75. doi:10.1080/09687590802535485
7. Saaty TL. Decision making with the analytic hierarchy process. International Journal Services Sciences. 2008;1(1):83-98. doi:10.1504/IJSSCI.2008.017590

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.62.7]